

Received:
2023-05-28
Revised:
2024-01-54
Accepted:
2024-01-30
Published:
2024-01-30ISSN: 2538-1857
E-ISSN: 2645-5250

Strategies for confronting the opposing currents of the soft subversive system of the Islamic Republic of Iran

Akbar Khezli¹ | Reza Seraj^{2*} | Kazem Samdaliri³ | Mehdi Firuzkuhi⁴

Abstract

The hidden and internal wing of some currents and foreign in various political, scientific, cultural, economic fields and in the form of cover with outward and populist slogans and by examining the intelligence and security institutions of the country, it is clear that these currents are evil thoughts. And they have an Islamic evil and they follow the system from change to subversion in a software and completely combined way to seize power. Since it must exist as a developmentalist and as a reformer, if it exists in conflict with the ideals of the Islamic Republic of Iran and may even be illegal, it indicates another purpose behind the scenes of this, I interpret it as software and this question in The mind takes over. What strategies are there to deal with these subversive currents and situations and what are the implementation strategies? Dealing with the various dimensions of this phenomenon and presenting suitable strategies to deal with it, I have taken care of the minds of sympathizers and those interested in the Islamic revolution. This research aims to present the strategies. What are the strategies of J.A. Iran to deal with the opposing currents of subverting the system's software? Using the opinions of different thinkers regarding the theories of revolution and subversion from the SOAR methodology, a questionnaire was prepared and distributed among 58 experts identified by the snowball and brainstorming methods, and 18 strategies were identified to answer the mentioned questions. Is. has been achieved.

Keywords: Soft Subversion Trends; Subversion; Confrontation; Strategy.

1. Doctoral student of national security, Da'a University and researcher at Imam Hossein University, Tehran, Iran
2. Corresponding Author: Assistant Professor, Imam Hossein University, Tehran, Iran serag@ihu.ac.ir
3. Assistant Professor, Da'a University, Tehran, Iran
4. Assistant Professor, Imam Hossein University, Tehran, Iran

DOR: 20.1001.1.25381857.1402.16.61.8.4

Publisher: Imam Hussein University

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

© Authors

راهبردهای مواجهه با جریانات معارض برانداز نرم نظام جمهوری اسلامی ایران

اکبر خزلی^۱ | رضا سراج^{۲*} | کاظم سام دلیری^۳ | مهدی فیروزکوهی^۴

چکیده

در جهان امروز دولت‌ها برای رسیدن به اهداف و منافع خود مثل گذشته از ابزارهای صرفاً نظامی (براندازی سخت) بهره نمی‌برند بلکه روش‌های متنوع‌تری را انتخاب می‌کنند که هم از نظر هزینه مقرون به صرفه باشد و هم تلفات و خسارات نداشته باشد و از طرفی از فرصت‌های موجود در محیط هدف استفاده نموده و بیشترین بهره‌برداری را از این موضوع با تمرکز بر نقاط ضعف حریف می‌نمایند. این نوع از تهاجم که با روش‌هایی مثل نفوذ، استحاله فرهنگی و ... با هدف فروپاشی از درون صورت می‌گیرد به تعبیری همان براندازی نرم است. در همین راستا در جمهوری اسلامی ایران نیز بدنبال اقدامات پنهان و آشکار از طرف برخی از جریانات داخلی و خارجی در حوزه‌های مختلف سیاسی، علمی، فرهنگی، اقتصادی و با بررسی نهادهای اطلاعاتی و امنیتی کشور مشخص شد که این جریانات طیفی از اهداف را برای به دست گرفتن قدرت از تغییر تا براندازی را به صورت نرم و کاملاً ترکیبی دنبال می‌نمایند. بنابراین این سؤال در ذهن متبادر می‌شود که چه راهبردهایی برای مواجهه با این جریانات و اقدامات براندازانه آنها وجود دارد و راهکارهای پیاده‌سازی این اقدامات کدامند؟ لذا این تحقیق با هدف ارائه راهبردهای مواجهه با جریانات معارض برانداز نرم نظام جمهوری اسلامی، در پاسخ به سؤال: راهبردهای ج.ا.ایران جهت مواجهه با جریانات معارض برانداز نرم نظام کدامند؟ با بهره‌گیری از نظریات اندیشمندان مختلف در خصوص نظریه‌های انقلاب و براندازی- از روش راهبردپردازی (SOAR) بهره برده و با تهیه و توزیع پرسشنامه در بین ۵۸ نفر خبره‌ی شناسایی شده به روش گلوله برفی و طوفان مغزی، به ۱۸ راهبرد برای پاسخ به سؤالات مذکور دست یافته است.

کلیدواژه‌ها: جریانات برانداز نرم، براندازی، مواجهه، راهبرد.

۱. دانشجوی دکتری امنیت ملی، دانشگاه داما و پژوهشگر دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران

۲. نویسنده مسئول: استادیار دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران

۳. استادیار دانشگاه داما، تهران، ایران

۴. استادیار دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۳/۰۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۶/۰۱

صص: ۲۵۷-۲۲۵

شاپا چاپی: ۱۸۵۷-۲۵۳۸
الکترونیکی: ۵۲۵۰-۲۶۴۵

DOR: 20.1001.1.25381857.1402.16.61.8.4

serag@ihu.ac.ir

راهبردهای مواجهه با جریانات معارض برانداز نرم نظام جمهوری
اسلامی ایراناکبر خزلی^۱ | رضا سراج^{۲*} | کاظم سام دلیری^۳ | مهدی فیروزکوهی^{۴*}

چکیده

در جهان امروز دولت‌ها برای رسیدن به اهداف و منافع خود مثل گذشته از ابزارهای صرفاً نظامی (براندازی سخت) بهره نمی‌برند بلکه روش‌های متنوع‌تری را انتخاب می‌کنند که هم از نظر هزینه مقرون به صرفه باشد و هم تلفات و خسارات نداشته باشد و از طرفی از فرصت‌های موجود در محیط هدف استفاده نموده و بیشترین بهره‌برداری را از این موضوع با تمرکز بر نقاط ضعف حریف می‌نمایند. این نوع از تهاجم که با روش‌هایی مثل نفوذ، استحاله فرهنگی و ... با هدف فروپاشی از درون صورت می‌گیرد به تعبیری همان براندازی نرم است. در همین راستا در جمهوری اسلامی ایران نیز بدنبال اقدامات پنهان و آشکار از طرف برخی از جریانات داخلی و خارجی در حوزه‌های مختلف سیاسی، علمی، فرهنگی، اقتصادی و با بررسی نهادهای اطلاعاتی و امنیتی کشور مشخص شد که این جریانات طیفی از اهداف را برای به دست گرفتن قدرت از تغییر تا براندازی را به صورت نرم و کاملاً ترکیبی دنبال می‌نمایند. بنابراین این سؤال در ذهن متبادر می‌شود که چه راهبردهایی برای مواجهه با این جریانات و اقدامات براندازانه آنها وجود دارد و راهکارهای پیاده‌سازی این اقدامات کدامند؟ لذا این تحقیق با هدف ارائه راهبردهای مواجهه با جریانات معارض برانداز نرم نظام جمهوری اسلامی، در پاسخ به سؤال: راهبردهای ج.ا.ایران جهت مواجهه با جریانات معارض برانداز نرم نظام کدامند؟ با بهره‌گیری از نظریات اندیشمندان مختلف در خصوص نظریه‌های انقلاب و براندازی - از روش راهبردپردازی (SOAR) بهره برده و با تهیه و توزیع پرسشنامه در بین ۵۸ نفر خبره‌ی شناسایی شده به روش گلوله برفی و طوفان مغزی، به ۱۸ راهبرد برای پاسخ به سؤالات مذکور دست یافته است. کلیدواژه‌ها: جریانات برانداز نرم، براندازی، مواجهه، راهبرد

۱. دانشجوی دکتری امنیت ملی، دانشگاه داما و پژوهشگر دانشگاه جامع امام حسین^(ع)، تهران، ایران۲. نویسنده مسئول: استادیار دانشگاه جامع امام حسین^(ع)، تهران، ایران

۳. استادیار دانشگاه داما، تهران، ایران

۴. استادیار دانشگاه جامع امام حسین^(ع)، تهران، ایران

مقدمه

از آنجا که جمهوری اسلامی ایران به عنوان نظام برخاسته از انقلاب اسلامی، یک انقلاب تمدن‌ساز است و مسیر جدیدی را به طور عام به روی بشریت و به طور خاص پیش‌روی جهان اسلام گشوده است و از طرفی در سطح ملی از ویژگی‌هایی همچون دینی و اسلامی، مردمی و فراگیر بودن، استقلال‌طلبی، ثبات قدم در اصول فرهنگی و معنوی، برخورداری از رهبری جامع‌الابعاد، ظلم‌ستیزی، عدالت‌خواهی و ... برخوردار است و با مهندسی و استقرار نظام مردم‌سالار دینی توانسته عمق استراتژیک خود را در دو محیط داخل و خارج توسعه و گسترش دهد و قدرت‌های استکباری را به مخاصمه با خود در طراحی و پیاده‌سازی مدل‌های مختلف جنگ سخت، نیمه سخت و نرم در جهت تضعیف امنیت ملی - وادارد. این نظام از ابتدای انقلاب (۱۳۵۷) تا کنون با انواع جریان‌های معارض برانداز دست‌وپنجه نرم کرده و در مواجهه با آنها هزینه‌ها و خسارتی را متحمل شده است، در این راستا دشمنان نظام از هر وسیله‌ای از ابتدای انقلاب اسلامی تا کنون برای آسیب زدن و براندازی نظام مقدس ج.ا.ا. دریغ نکرده و ابتدا با روش براندازی سخت از طریق جنگ نظامی وارد عمل شدند و در کنار آن با تحریک و پشتیبانی از گروه‌ها و جریان‌های معارض نظام در صدد براندازی و سقوط آن برآمدند که علی‌رغم وارد کردن خسارات مادی و معنوی در بعضی موارد، تا کنون به هدف نهایی خود نائل نشده‌اند. شروع جنگ تحمیلی و به‌وجود آوردن فتنه‌های سال ۷۸، ۸۸، ۹۶ و ۹۸ تنها نمونه‌ای از این اقدامات است که نقش جریان‌های معارض برانداز نظام در آنها بر کسی پوشیده نیست^۱.

این جریان‌ها هر زمانی که فرصت عرض اندام یافته‌اند به شکلی خاص با آنها برخورد شده که در بعضی موارد مثمر‌تر بوده و در بعضی اوقات نیز نتیجه درست حاصل نشده و با ظهور شعارها و رفتارهای ساختار شکنانه در اغتشاشات^۲ چندساله اخیر و تغییر در روش مبارزاتی این جریان‌ها از سخت به نرم، متولیان امر را در نهادهای عهده دار امنیت و حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی با

۱. در خصوص فتنه‌های مذکور در این پاراگراف منابع زیادی نوشته شده و به چاپ رسیده است که به راحتی در دسترس

است و به بعضی از آنها در فهرست منابع همین مقاله اشاره شده است که می‌توان جهت مطالعه بیشتر به آنها رجوع کرد.

۲. جریان‌ات برانداز نرم در ابتدا سعی می‌کنند از طریق روش‌های براندازی نرم به اهداف خود برسند ولی غالباً این روش‌ها در انتها به اغتشاش ختم می‌شود.

مشکله نظری و بنیادینی مواجه ساخته که آن، تدوین طرح راهبردی مواجهه با این جریان‌ها می‌باشد. اینک به نظر میرسد با تداوم مقابله جریان‌های معاند داخلی و خارجی از طریق براندازی نرم و پیچیدگی‌های خاص این روش، ارائه طرح راهبردی مواجهه با این جریانات ضرورت داشته باشد تا بیش از این شاهد از دست دادن نیروهای انقلابی و دستاوردهای نظام مقدس ج.ا.ا و افزایش هزینه مواجهه با این گروه‌ها و جریان‌ها نباشیم.

جریان‌های برانداز را می‌توان براساس باورها، ارزش‌ها، منافع، آرمان‌ها، ساختار و سازمان، روش اقدام، پیشینه و شاخص‌های دیگر تقسیم‌بندی کرد، اما آنچه که در این پژوهش مد نظر محقق است تقسیم‌بندی بر اساس روش اقدام است که به دو روش سخت و نرم تقسیم‌بندی می‌شود و ما برآنیم که در ادامه به جریان‌های معارض برانداز نرم پردازیم و طرح راهبردی مواجهه با این جریان‌ها را تدوین نماییم.

بیان مسئله

با توجه به اینکه در جامعه‌ی پرتنوع ما که در آن قومیت‌ها و جریانات مختلفی ظهور و بروز دارند و بعضاً در حوزه‌های سیاسی، فرهنگی و... فعالیت می‌کنند و برخی از آنها به سمت مواجهه با جمهوری اسلامی ایران رفته‌اند و اقداماتی نیز در این خصوص در سوابق خود دارند، یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های همیشگی تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران حوزه‌ی امنیت این بوده است که از طریق چه سازوکارهایی در خصوص مقابله با جریان‌های معارض برانداز نرم نظام می‌توان امنیت را تحکیم بخشید و همواره این پرسش مطرح بوده که، چگونه می‌توان زمینه‌های فکری - ساختاری لازم را برای مواجهه با این جریان‌ها فراهم کرد؟ در همین راستا شاهد آن هستیم که با ظهور شعارها و رفتارهای ساختارشکنانه در اغتشاشات چندساله اخیر توسط این جریان‌ها و روی آوردن به ابزارها و روش‌های براندازی نرم از طریق نفوذ و نرمالیزاسیون^۱ با دخالت و حمایت سرویس‌های اطلاعاتی کشورهای خارجی متولیان امر را در نهادهای عهده‌دار امنیت و حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی با مشکله نظری و بنیادینی «فقدان طرح راهبردی مواجهه با این جریان‌ها مبتنی بر

۱. منظور از نرمالیزاسیون در این تحقیق اقدامات چند مرحله‌ای برای براندازی نرم است که در قالب سه راهبرد «مهارد»، «تغییر رفتار» و «تغییر ساختار» صورت می‌گیرد.

اصول و مبانی حاکم بر آن» مواجه ساخته است. مفروض بنیادین این تحقیق بر این استوار است که برخی از گروه‌ها و جریان‌های معارض برانداز نرم می‌توانند با هم‌افزایی نیروهای اجتماعی گوناگون در کنار یکدیگر و سمت و سو دادن به مطالبات طبیعی جامعه و اعتراضات مرسوم مدنی و نفوذ در دستگاه‌های تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز، زمینه‌ساز سلب یا تهدید امنیت ملی بشوند. در این میان تنوع اجتماعی، تکثر ساختارها و ضرورت‌های محیطی، چنان عرصه سیاسی را دگرگون کرده است که اصل داشتن یک طرح راهبردی برای مواجهه با این جریان‌ها را به ضرورتی اجتناب‌ناپذیر تبدیل کرده است.

ادبیات تحقیق

جریان معارض (اپوزیسیون)

اپوزیسیون «بر دولت» است یعنی گروهی که معارض نظام بوده و در پی براندازی است. این گروه نه تنها با مجریان سیاسی، بلکه با اصول کلی و مبانی مشروعیت نظام هم مخالفت دارد، به نظر دو رژه، اپوزیسیون بر نظام یا اپوزیسیون معاند، گروه‌هایی هستند که می‌توانند وابسته باشند یا مستقل، خواهان حفظ تمامیت ارضی کشور باشند یا تجزیه طلب، اما به هر حال این گروه با زیر سؤال بردن حقانیت و مشروعیت نظام، اساساً به طرق غیرقانونی و براندازانه درصدد سرنگونی حاکمیت می‌باشند. باید گفت که اپوزیسیون متعلق به طبقه ای خاص نیست، شاید حتی یکدست و یکپارچه هم نباشد. اپوزیسیون می‌تواند ائتلافی از طبقات مختلف را در برگیرد و شاید حتی بخشی از طبقات حاکم را نیز بیوشاند. (دو رژه، ۱۳۵۶)

جریان معارض برانداز

به کلیه گروه‌ها، احزاب و تشکل‌هایی گفته می‌شود که از نظر جمهوری اسلامی ایران غیرقانونی و مخالف نظام ج.ا.ا بوده و با روش‌های سخت و نرم به دنبال براندازی نظام ج.ا.ا ایران هستند.

براندازی

واژه براندازی از واژه‌های رایج در ادبیات سیاسی و حقوقی به معنای انهدام یا سرنگونی نظام سیاسی مستقر از طریق غیرقانونی و یا توسل به زور است. معادل انگلیسی این اصطلاح واژه‌هایی همچون *Overthrowing* و *Subversion* و در زبان عربی معادل با «قلب نظام الحکم» یا «تغییر نظام الحکم» است. (آقابابایی، ۱۳۸۶: ۲۸)

واژه براندازی به معنای انهدام یا سرنگونی نظام سیاسی مستقر از طریق غیرقانونی و با توسل به زور است و در زبان عربی معادل با «تغییر نظام الحکم» است (فاروقی، المعجم القانونی، ۵۰۵). علاوه بر این، تعریف دیگری نیز از براندازی وجود دارد که عبارت از: «تغییر نظام سیاسی حاکم بر یک کشور، ایجاد تغییر و تحول اساسی باورهای اصلی یک نظام، که گاهی از طریق اعمال رفتار خشونت‌آمیز از قیام، کودتا و ترور، تحمیل جنگ و نظایر آن با حذف حاکمان از صحنه سیاسی یک کشور صورت می‌گیرد و گاهی نیز تغییر نظام سیاسی یک کشور، از طریق مسالمت‌آمیز و با اجرای برنامه‌ای حساب شده و دراز مدت برای نفوذ در ارکان سیاسی یک نظام قابل اجراست. نتیجه هر دو اقدام به تغییر نظام سیاسی و نهایتاً براندازی منجر می‌شود». (اداره سیاسی سپاه، ۱۳۸۱: ۴۵)

براندازی، در فرهنگ لغت به معنای تغییر شکل دادن، دگرگون سازی، واژگون سازی، از میان برداشتن و نابود کردن است. آنچه که از وان در اذهان متبادر می‌شود، این است که مفهوم براندازی همواره با حکومت معنا پیدا می‌کند. به همین دلیل همواره با واژه قدرت و ساجین شده و بر روی آنها کاربردی ندارد. براندازی، فعالیت‌هایی را در می‌گیرد که برای تضعیف توان سیاسی، اقتصادی، نظامی، روانی و اخلاق یک ملت یا حاکمیت طراحی می‌شود و نیز می‌تواند وفاداری افراد را در دولت یا حاکمیت تضعیف کند. (بیگدلو، ۱۳۸۹: ۷۳)

در معنی اصطلاحی براندازی به تغییر کلی نظام سیاسی حاکم در تمامی شئون و به دست گرفتن قدرت سیاسی برای اداره حکومت به روشی متفاوت از روش حکومت قبلی اطلاق می‌شود که دارای ویژگی‌هایی از قبیل: فعالیت مخفی و پنهانی، دنبال تغییر نظام سیاسی - اجتماعی، متزلزل کردن ساختارهای حکومت مستقر و سرنگونی نظام حاکم باشد. (برادران سلمانی، ۱۳۹۶: ۷)

در بازخوانی گفتمان امنیتی رهبر معظم انقلاب، براندازی به معنی متزلزل کردن اساس و پایه‌های نظام، آینده ملت و کشور و مشروعیت نظام است.^۱

حبيب‌الله پیمان، در مورد براندازی می‌گوید: «براندازی عبارت است از تغییر سیستم سیاسی حاکم بر یک کشور، ایجاد تغییر و تحول اساسی در باورهای اصلی یک نظام. این تغییر گاهی از طریق اعمال رفتار خشونت‌آمیز از قبیل کودتا، ترور، تحمیل جنگ و نظایر آن با حذف حاکمان از صحنه سیاسی یک کشور صورت می‌گیرد و گاهی نیز تغییر سیستم سیاسی یک کشور از طریق مسالمت‌آمیز و با اجرای برنامه‌ای حساب شده و درازمدت برای نفوذ در ارکان سیاسی یک نظام قابل اجرا است و نتیجه هر دو اقدام منجر به تغییر سیستم سیاسی و نهایتاً براندازی خواهد شد.» (ایران فردا، ۳۱)

عزت... سحابی نیز با تکیه بر روش‌های براندازی در این خصوص اظهار می‌دارد: «برای براندازی یک نظام، روش‌های مختلفی وجود دارد، مثل جنگ، شورش، انقلاب، لشکرکشی مستقیم بیگانگان و... یکی از روش‌ها، روش مسالمت‌آمیز، تدریجی و اصلاحی است تا به تدریج یک نظام ماهیتاً به شکل جدیدی درآید. این روش که روش استحاله یا از حالی به حالی دیگر گردیدن یک نظام نامیده شده است و وضعیت آرامش خالی از خشونت و سرعت است نیز، یک روش براندازی است.» (اداره سیاسی سپاه، ص ۱۵)

-مجموعه فعالیت‌هایی که برای تضعیف توان سیاسی، اقتصادی، نظامی و... ملت یا حاکمیت انجام شده و نوعی فعالیت که برای کاهش وفاداری افراد نسبت به دولت یا حاکمیت انجام می‌شود؛ (بیگدلو، ۱۳۸۹: ۷۴)

براندازی نرم، از لحاظ مفهومی یک اصطلاح نظامی است و شامل کلیه اعمال و فعالیت‌های غیرقانونی بر ضد مصالح یک کشور انجام می‌شود. هدف نهایی آن واژگون کردن حکومت وقت می‌باشد. به عبارت براندازی، عملیاتی است که به منظور کاهش توان یک کشور به کاری می‌شود تا به تدریج آن را آماده سرنگون شدن نماید. از این رو براندازی از شاخه‌های جنگ نامنظم محسوب می‌شود. (رستمی، ۱۳۷۸: ۱۵۵-۱۵۴)

بازیگران اصلی براندازی نرم

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از کارکنان جهاد سازندگی، ۱۳۷۷/۷/۱۵

بازیگران اصلی براندازی نرم را می‌توان به دو دسته بازیگران داخلی و خارجی تقسیم‌بندی کرد که البته نقش هر یک از آنها در حوادث و فتنه‌هایی که در داخل کشور بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تا کنون رخ داده است متفاوت است ولی به طور کلی بازیگران داخلی می‌تواند شامل: باندها و گروه‌های جریانات سازمان یافته، فعالان افراطی به اصطلاح مدنی، چهره‌ها و سلبریتی‌ها، نوجوانان و جوانان ماجراجو، اراذل و اوباش و ... و بازیگران خارجی با مدیریت مرکزی سازمان سیا، سرویس‌های منطقه‌ای، سکولار و مخالفین جبهه مقاومت، سازمان منافقین، سلطنت‌طلبان، گروهک‌های نوپدید و ... هستند که می‌توان به شکل زیر نیز آنها را دسته‌بندی کرد:

- پتانسیل‌های واگرایی موجود در جامعه (مانند اقوام و اقلیت‌ها)؛
- سازمان‌های غیردولتی و مردم‌نهاد؛
- رسانه‌ها و مطبوعات؛
- نخبگان سیاسی، اجتماعی و علمی؛
- جنبش‌های اجتماعی مانند جنبش زنان، دانشجویان، کارگری، صنفی و...؛
- اپوزیسیون خارج از حاکمیت.
- سلبریتی‌ها

اهداف براندازی

از ابتدای انقلاب اسلامی تاکنون موضوع تغییر نظام جمهوری اسلامی ایران از طریق نظامی یا ابزارهای نرم همواره مورد توجه سیاستمداران حاکم بر کاخ سفید بوده است. در این راستا این بحث در سال‌های اخیر از شدت بیشتری برخوردار گردیده و به ویژه با گره خوردن موضوع هسته‌ای ایران به سایر موضوعات مورد اختلاف با آمریکا، پررنگ‌تر شده است و به طور رسمی یا غیررسمی در سخنرانیها و یا نوشتارهای مقامات رسمی و غیررسمی آمریکا نمود پیدا کرده است. در این میان برخی از نومحافظه‌کاران تندرو آمریکایی یکی از گزینه‌های خویش را جهت برخورد با ایران در موضوعات چالش برانگیز و به ویژه حل مسایلی نظیر موضوع هسته‌ای، بحرین عراق، اوضاع لبنان و فلسطین و ... تغییر حکومت ایران از طریق قدرت نرم میدانند. با توجه به این مباحث اهداف زیر را می‌توان برای براندازی برشماری کرد:

- سازماندهی گسترده و مستمر جنگ روانی - رسانه‌ای؛

- تضعیف انسجام اجتماعی و احساس تعلق مردم به حاکمیت؛
- بی‌اعتمادی به مسئولان و کارگزاران نظام؛
- ناکارآمد نشان دادن عملکرد مجموعه‌ی نظام؛
- تشویق و ایجاد زمینه‌ی تغییرات سیاسی؛
- اصلاح و آزادسازی اقتصادی؛
- تشویق و ترغیب اصلاحات آموزشی؛
- دامن زدن به اختلافات و شکاف‌های قومی و فرقه‌ای؛
- تشویق به گسترش نقش زنان در اقتصاد و سیاست.

انواع براندازی

برای براندازی تقسیم‌بندی‌های متفاوتی ذکر شده است که به چند نمونه از آنها اشاره می‌کنیم:

دیف	اقسام براندازی	نوع براندازی
۱	از نظر زمان	براندازی طولانی مدت (جنگ‌های مقاومت) - براندازی سریع (کودتا)
۲	از نظر عوامل براندازی	داخلی (انقلاب‌های مردمی) - خارجی (تحمیل جنگ به یک کشور) - داخلی و خارجی (کودتای داخلی توسط مزدوران بیگانه)
۳	از نظر شیوه براندازی	نظامی - سیاسی - اقتصادی - فرهنگی و مختلط
۴	از نظر ابزار مورد استفاده	براندازی قانونی (مبارزات پارلمانی و مقاومت منفی) - براندازی غیرقانونی (کودتا)
۵	از نظر ماهیت	براندازی سخت (خشونت‌آمیز) (چپ) و براندازی نرم (غیر خشونت‌آمیز) (راست)

جدول شماره ۱ انواع و اقسام براندازی (دانشکده علوم و فنون فارابی، ۱۳۷۴، ۱۴۶ - ۱۶۲)

اگرچه دسته‌بندی‌های متعددی می‌توان از براندازی ارائه کرد، ولی با بررسی منابع معتبر در این حوزه یک نوع تقسیم‌بندی وجود دارد که بیشترین مورد کاربرد را دارد و اکثر صاحب‌نظران بر آن اتفاق نظر دارند و بر این اساس و همچنین نگاه به ماهیت آن، براندازی به دو دسته‌ی کلی تقسیم‌بندی می‌شود:

1- براندازی سخت (خشن) یا نظامی؛ مثل کودتا، جنگ، انقلاب، شورش و...

در طول تاریخ بشر، یکی از مدل‌های متداول براندازی، توسل به قوه تهیه و اتکا به برتری نظامی بوده است که در اشکال مختلفی نظیر اشغال نظامی، انقلاب یا کودتا ظهور و بروز پیدا کرده است که وجه مشترک همه آنها بهره‌گیری از اقدامات خشونت‌بار جهت نیل به اهداف بوده است.

2- براندازی نرم؛ که به آن براندازی آرام و استحال‌های^۱ نیز اطلاق می‌گردد.

اصطلاح «براندازی نرم» را میتوان یکی از واژه‌های سیاسی جدید در ادبیات دانست. براندازی نرم در واقع به معنای اقداماتی در چارچوب قانون، با حداقل خشونت و یا بدون خشونت و دخالت مبهم بیگانگان جهت دگرگونی نظام سیاسی حاکم و یا نخبگان اجرایی در کشور است. تفاوت آن نیز با براندازی سنتی تنها در شکل آن است، در حالی که نتیجه آن یکسان میباشد. در براندازی سنتی، عواملی از قبیل ابزارهای نظامی و خشونت‌آمیز مانند ترور، بمب‌گذاری و... مبنای عمل بودند ولی در براندازی نرم متغیرهای اجتماعی مانند آموزش، ایجاد شناخت و آگاهی نسبت به مسایل مختلف، بسیج افکار عمومی و... مورد تأکید قرار می‌گیرند. در این نوع جدید براندازی، تلاش می‌شود در بستری از چارچوب‌های قانونی و ارتباطات اجتماعی، ابتدا میزان مشروعیت و مقبولیت مهاجم در جامعه هدف افزایش یابد و سپس از طریق کانال‌های به اصطلاح دمکراتیک و با پشتوانه‌ی قدرت اجتماعی، دگرگونی نظام سیاسی و یا نخبگان اجرایی محقق شود (داداشی، ۱۳۸۶: ۴).

براندازی نرم در واقع، به معنای: اقداماتی در چارچوب قانون، با حداقل خشونت یا بدون خشونت و دخالت مبهم بیگانگان جهت دگرگونی نظام سیاسی حاکم یا نخبگان اجرایی در کشور است. تفاوت آن نیز با براندازی سنتی تنها در شکل آن است. در حالی که نتیجه آن یکسان است. در براندازی سنتی عواملی از قبیل ابزارهای نظامی و خشونت‌آمیز مانند ترور، بمب‌گذاری و... مبنای عمل بودند ولی در براندازی نرم بر متغیرهای اجتماعی مانند آموزش، ایجاد شناخت و آگاهی نسبت به مسائل مختلف، بسیج افکار عمومی و... تأکید می‌کنند. (قهاری، ۱۳۸۷: ۱۴)

بنابراین می‌توان گفت که براندازی نرم به دو صورت محقق می‌گردد:

اول: نافرمانی مدنی به معنای مقاومت صلح‌آمیز در برابر قانون یا سرپیچی از انجام وظیفه در وضعیتی که فرد حس کند پیروی از قانون و انجام وظیفه ممکن است پیامدی داشته باشد و لذا به منظور

مخالفت با حکومت نسبت به نقض بعضی از قوانین و زیر پا گذاشتن هنجارهای مورد احترام حکومت اقدام کند، مثل اعتراضات غیرقانونی مسالمت‌آمیز مردم هندوستان تحت رهبری مهاتما گاندی (واربرتون، ۱۳۸۰: ص ۱۱۳)

دوم: استحاله به معنای عدم قبول ارزش‌ها، اهداف و ارکان نظام و اعتقاد به تغییر نظام حکومتی و ارکان آن با استفاده از ابزارهای حقوقی و قانونی (غلامی، ۱۳۸۹: ص ۳۱)

استحاله^۱ و فروپاشی^۲ از درون، همان شیوه جدید براندازی است. پیشینه این راهبرد، به دکتورین «جنگ کم شدت» باز می‌گردد. آمریکایی‌ها پس از شکست خفت بار در ویتنام، پروژه‌ای را از طریق مؤسسات آکادمیک و مراکز تحقیقات نظامی و امنیتی خود مورد بررسی و پژوهش قرار دادند که شکل تازه‌ای از براندازی بود و با استفاده از فرآیندهای تبلیغاتی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی و در صورت لزوم اجرای عملیات محدود نظامی محقق می‌شد.

این شیوه جدید که شالوده آن را براندازی از درون تشکیل می‌داد، در سه دهه پیش توانست حکومت «سالوادور آلنده» را در شیلی ساقط نماید. مأمور مخفی سازمان سیا در کتاب جنجالی خود، با عنوان «عملیات پنهانی سبا»، فاش می‌سازد:

«گزارش کمیته اطلاعاتی سنای آمریکا در مورد رسیدگی به فعالیت‌های سازمان سیا که در واشنگتن منتشر شد، حاکی از این است که این سازمان بیش از نیمی از تمام بودجه‌ای را که برای سرنگون کردن حکومت سالوادور آلنده در شیلی اختصاص داده بود، در یک مبارزه وسیع تبلیغاتی و روانی علیه آلنده، از راه انتشار اخبار، مقالات، گزارش‌ها و تفاسیر تحریک‌آمیز در خبرگزاریها، رادیوها، تلویزیون‌ها، روزنامه‌ها، شعارهای دیواری و از راه شایعه پراکنی‌های گسترده خرج کرده است» (شجاع‌الدین شفا، ص ۳۰۳-۳۰۶).

وی در ادامه چنین نتیجه‌گیری می‌کند:

«اساس هر سیاست براندازی، بر جنگ روانی تکیه دارد و این جنگ، از راه‌های فراوان، شامل سخنرانیها، نوشته‌ها، نظر خواهی‌ها، شایعه پراکنی‌ها و تظاهرات انجام می‌گیرد که هدف آنها ایجاد یک جو فکری معین و لو در کوتاه مدت است» (همان، ص ۳۰۶).

1 Transformation

2 Replacement

مدل‌های براندازی سخت:

براندازی سخت عبارت است از سرنگونی یا فروپاشی یک حکومت یا تحول و دگرگونی در ساختار و اصول یک نظام به گونه‌ای که هویت و ماهیت اصلی آن تغییر پیدا کند، از طریق اعمال خشونت و زور مثل: کودتا، شورش، انقلاب جنگ و... که در جدول زیر به بعضی از مدل‌های آن اشاره می‌کنیم.:

مدل‌های براندازی سخت (خشونت آمیز)					
ردیف	نام مدل	محدوده جغرافیایی	محوریت	زمان (سال)	مراحل
۱	ارتودکسی (کودتای نظامی تسخیر خدمات شهری)	پایتخت	نخبه‌گرا	۱۰ تا ۴۰	آماده‌سازی و اجرا در یک شب
۲	ارگ حکومتی	پایتخت	نخبه‌گرا	۱۰ تا ۲۰	آماده‌سازی و اجرا در یک هفته
۳	توده‌ای	روستاها	توده‌گرا	۱۰ تا ۴۰	آماده‌سازی (عملیات روانی، تروریستی)، جنگ چریکی، جنگ سرنوشت ساز
۴	چریک روستایی	روستاها	ابتدا نخبه‌گرا بعد توده‌گرا	۳ تا ۱۵	آماده‌سازی (عملیات روانی، تروریستی)، جنگ چریکی، جنگ سرنوشت ساز
۵	چریک شهری	شهرها و (پایتخت)	ابتدا نخبه‌گرا بعد توده‌گرا	۳ تا ۵	آماده‌سازی (عملیات روانی، تروریستی)، جنگ چریکی، جنگ سرنوشت ساز

جدول شماره ۲ مدل‌های براندازی سخت (شعبانی، ۱۳۹۱: ۴۴ تا ۲۴)

مدل‌های براندازی نرم

مدل‌های براندازی نرم یا غیر خشونت‌آمیز، روش‌هایی هستند که در آن برای براندازی یک حکومت از سلاح و یا سازمان‌های مسلح استفاده نمی‌شود و در این مدل‌ها اصل بر اقدامات اجتماعی و مدنی می‌باشد و یا از طریق آرام و مسالمت‌آمیز، مثل: جنگ روانی، تبلیغی و فرهنگی و به روش استحاله‌ای صورت می‌پذیرد، این مدل‌ها به اشکال قانونی و شبه قانونی اجرا می‌شوند که در زیر به برخی از این مدل‌ها اشاره می‌کنیم:

کودتای سفید

این مدل از براندازی غیر خشونت‌آمیز به دلیل اینکه از مدت‌ها قبل استفاده می‌شده است نظریه پرداز مشخصی ندارد. برخی از نویسندگان بر این باورند که مدت زمان اجرایی شدن آن بین ۵ تا ۱۰ سال بوده و در مرحله اجرا فاقد هرگونه روش خشونت‌آمیز و مسلحانه است. حمایت خارجی در صورت مساعد بودن شرایط انجام می‌شود و نقطه ثقل شورش در شهرهای بزرگ و بویژه پایتخت بوده و به صورت توده‌ای می‌باشد. نفوذ در ارکان اجرایی و ارگان‌های اطلاعاتی و امنیتی و انجام عملیات روانی از ارکان این مدل براندازی می‌باشد که نمونه موفق آن روی کار آمدن حزب اعتدال و توسعه در ترکیه می‌باشد. (آقابابایی، ۱۳۸۶: ۷۶)

کودتای خزنده

این مدل براندازی از نوع بلند مدت می‌باشد و زمان آماده سازی برای اجرای آن از ۲۴ تا ۴۰ سال می‌باشد. علت بلند مدت بودن این مدل این است که هر ۲۴ سال یکبار یک نسل در جامعه عوض می‌شود و به همین دلیل یک نوع تفکر و ذائقه اجتماعی و سیاسی جدید یا به عبارتی خواسته‌ها و سلیق جدیدی در جامعه پدید می‌آید.

این مدل از براندازی نیز نظریه‌پرداز مشخصی نداشته و حمایت خارجی از ابتدا در آن وجود دارد. نقطه عطف شروع این مدل زمانی است که یک حادثه بزرگی در کشور رخ دهد. نمونه موفق این مدل در کشور عراق و زمان روی کار آمدن صدام پس از حسن البکر می‌باشد. (نوحی، ۱۳۸۲: ۷۰)

کودتای رنگین

نظریه پرداز این مدل براندازی جین شارپ، جامعه شناس آمریکایی می‌باشد. زمان اجرای این مدل مطابق قوانین انتخاباتی کشور هدف بوده و عناصر این مدل از جنس نظام حاکم هستند. استفاده گسترده از عملیات روانی و استفاده از نیروی پیشرو که عمدتاً تشکل‌های دانشجویی هستند از اصلی‌ترین ارکان

این مدل می‌باشند. مرکز ثقل براندازی غالباً پایتخت و محوریت آن با توده‌ها یا اپوزیسیون است. ارتباط با بیگانگان و خصوصاً سرویس‌های اطلاعاتی و امنیتی کشورهای مداخله‌گر از ابتدای طراحی این مدل تا اجرای آن وجود دارد و تا کنون در ۴۰ کشور اجرا شده که ۱۸ مورد آن موفق بوده است از جمله: پرو، نپال، شیلی، گرجستان و..... (شعبانی، ۱۳۹۱: ۵۴ تا ۴۵)

مدل اندلسی

این مدل از براندازی کاملاً بلند مدت بوده که منجر به تغییر نسلی (۲۴ سال یکبار) می‌گردد و از زمان جنگ‌های صلیبی ابداع شده است که دارای چندین مرحله می‌باشد که عبارتند از: فرهنگ سازی، شخصیت سازی، هویت سازی، ملت سازی، دولت سازی و کشور سازی. (شعبانی، ۱۳۹۱: ۶۷ تا ۵۶)

مدل‌های براندازی نرم (غیرخسونت آمیز)					
ردیف	نام مدل	محدوده جغرافیایی	محوریت	زمان (سال)	مراحل
۱	کودتای سفید	پایتخت و شهرهای بزرگ	توده‌ها	۵ تا ۱۰	نفوذ در ارکان اجرایی و سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی، عملیات روانی و اجرا
۲	کودتای خزنده	کل جامعه	یک نسل	۲۴ تا ۴۰	آماده‌سازی و اجرا به دنبال یک حادثه بزرگ
۳	کودتای رنگین	پایتخت	توده‌گرا، اپوزیسیون و دانشجویان	زمان انتخابات	آماده‌سازی با عملیات روانی، شعار تقلب در انتخابات و براندازی
۴	مدل اندلسی	کل کشور	یک نسل	۲۴ سال یکبار	فرهنگ سازی، شخصیت سازی، هویت سازی، ملت سازی، دولت سازی و کشور سازی.

جدول شماره ۳ مدل‌های براندازی نرم (شعبانی، ۱۳۹۱: ۶۷ تا ۴۵)

جدول ویژگی‌های مشترک مدل‌های براندازی نرم

ردیف	ویژگی‌ها
۱	اقدامات توده‌ای و عمومی
۲	اقدامات پنهان، نیمه پنهان، آشکار و آرام و بی صدا هست.
۳	عرصه عمل مغزها، افکار و اذهان جامعه است.
۴	محل اقدام غالباً کلان شهرها
۵	اقدامات غیر خشونت‌آمیز و غیر مسلحانه است.
۶	دخالت و حمایت خارجی
۷	رسانه‌ها نقش کلیدی دارند.
۸	هدف اولیه تسخیر قلوب و دل‌های افراد جامعه است.
۹	نیروهای مقابله کننده با آن، همه آحاد مردم خصوصاً افسران جنگ نرم هستند.
۱۰	تدریجی و به صورت مسالمت آمیز است.
۱۱	روشی جدید و نوین است و حداقل زمینه روش براندازی سخت می‌باشد.
۱۲	تلفات آن در نزد مردم افرادی بی‌ارزش و مطرود و سریار جامعه به حساب می‌آیند

جدول شماره ۴ ویژگی‌های مشترک مدل‌های براندازی نرم (آقابابایی، ۱۳۸۶: ۷۷)

مراحل براندازی نرم

روند براندازی، به سه مرحله کلی زمینه سازی، اجرا و تثبیت قابل تقسیم بندی است. بدیهی است که این سه مرحله در عین جدا بودن، کاملاً با هم مرتبط و مکمل هستند و به عبارتی پیروزی در هر مرحله - تا حدود زیادی به اقدامات صورت گرفته در مرحله قبل بستگی دارد. فرآیند براندازی، در صورتی با موفقیت به پایان می‌رسد که هر سه مرحله انجام شود. مرحله زمینه سازی در براندازی نرم، مهمترین مرحله در براندازی است؛ زیرا اگر این مرحله به خوبی انجام شود، امکان موفقیت در سایر مراحل و سرانجام سرنگونی نظام حاکم را می‌تواند به دنبال داشته باشد. در

این مرحله جریان برانداز، زمینه‌ی ارتقای اقتدار، انسجام و توانمندی جریان برانداز و تمامی اقداماتی را که لازم است علیه نظام سیاسی حاکم انجام گیرد، دنبال می‌کند؛ از قبیل از بین بردن یا تضعیف مبانی مشروعیت توسعه و تعمیق نارضایتی عمومی ناکارآمد جلوه دادن آن، عملیات روانی هدایت افکار عمومی و ... (کرمی، ۱۳۸۷: ۱۸۲). فرآیند سه مرحله کلی مذکور به این شرح طی می‌شود:

استحاله فرهنگی

مبارزه فرهنگی و نرم افزاری با هر ملت و نظام سیاسی، اگر چه به زمان طولانی تری نیاز دارد، اساسی‌ترین و مؤثرین راه مبارزه است. تغییر فرهنگ یک جامعه، به ناچار تغییر رفتار مردم و در نتیجه تغییر سیاست‌های حاکمان یا حاکمیت را در پی خواهد داشت. تهاجم به فرهنگ ملی، آداب و سنن، باورها، اخلاقیات و اعتقادات ملت، به دلیل آنکه به صورت خزنده و با پوشش‌هایی صورت می‌گیرد و کمتر حساسیت دولت‌ها را برمی‌انگیزد، جدی‌ترین تهدید را بدون آنکه جنبه‌های حسی آن ملموس باشد، تحمیل می‌کند.

نفوذ به درون حاکمیت و سرپل‌گیری

نفوذ و جذب عناصر از درون حاکمیت، فرصت بسیار مناسبی را برای پیشبرد فرآیند فروپاشی ایجاد می‌کند؛ چرا که سیاست‌گذاران و طراحان پروژه فروپاشی با کمترین هزینه و با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و امکانات کشور، فروپاشی حاکمیت آن را به فرجام می‌رسانند.

ناکارآمد ساختن حاکمیت

در این مرحله، عوامل ستون پنجم با نفوذ در ارکان حاکمیت، به ایجاد شکاف و تضاد در درون آن مبادرت می‌ورزند. قطب بندی نمودن جامعه و جریان‌های سیاسی به صورت قرمز و آبی (راست و چپ، محافظه کار و اصلاح طلب، اقتدارگرا و مردم سالار) از رهاوردهای مرحله سوم فرآیند فروپاشی است. نمایش شکاف و تضاد در حاکمیت، دوگانگی در ساخت قدرت را موجب می‌شود که برآیند آن کاسته شدن از اعتبار و کارآمدی آن خواهد بود. هم‌زمان عوامل هدایت شده سرویس‌های اطلاعاتی نیز با تحمیل اراده هدفمند، نظام اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشور مورد نظر را به سوی ناکارآمدی سوق می‌دهد. در این مرحله با چند گانه‌سازی حاکمیت، امکان مداخله برای قدرت‌های جهانی فراهم می‌شود.

ساختار شکنی و تخریب وحدت ملی

این مرحله از فرآیند فروپاشی، با راه‌اندازی جنگ تبلیغاتی علیه حاکمیت کشور هدف (از داخل و خارج) همراه است. در این مرحله با بمباران تبلیغاتی، اعتماد مردم از نظام حاکم سلب می‌شود و زمینه برای شکستن ساختار حاکمیت فراهم می‌گردد.

به همین دلیل رسانه‌ها - یعنی ابزار جنگ تبلیغاتی - به عنوان عامل اساسی مورد توجه طراحان قرار می‌گیرد. طراحان پروژه فروپاشی، با بهره‌گیری از کارکردهای متفاوت رسانه‌های نوشتاری، دیداری و الکترونیکی، ضرورت ایجاد تغییرات شکلی و محتوایی در حاکمیت و عدم اعتماد عمومی به ارکان و نهادهای حافظ امنیت جامعه را القا می‌کنند.

براندازی نرم، در واقع ماهیتی اجتماعی دارد که در طی آن عوامل اجتماعی براندازی، حاکمیت سیستم سیاسی حاکم را به چالش می‌کشند. در این فرآیند سیاسی - اجتماعی، جامعه عرصه مبارزه قدرت و رقابت میان سازمانها و نهادهای غیر دولتی و دولت برای کسب و تثبیت قدرت اجتماعی است.

در براندازی نرم، طی فرآیند طولانی و مستمر، بخشی از وفاداری مردم جامعه و مقبولیت نظام به کانونهای اقتدار دیگری، مانند سازمانهای غیر دولتی با نهادهای قومی منتقل می‌شود. در این فرآیند بازیگر خارجی نیز زمانی می‌تواند براندازی نرم را مدیریت کند که زمینه‌ی اجتماعی لازم برای شکل‌گیری و گسترش آن در جامعه هدف فراهم شده باشد. زمینه‌هایی مانند: (قهاری، ۱۳۸۷، ۶)

قدرت‌های بیگانه نیز برای فروپاشی حاکمیت کشور، هدفمند از نرم افزارهایی همچون حقوق بشر، آزادی، اصلاحات و استفاده می‌کنند و با وادار کردن نظام حاکم به ایجاد فضای باز فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، مرحله تخریب انسجام و وحدت ملی را انتظار می‌کشند.

این مراحل چهارگانه، از یک سو منجر به جابه‌جایی قدرت یا استحاله و در نتیجه تغییر رژیم سیاسی کشور هدف می‌شود و از سوی دیگر در صورت عدم حصول پیروزی در عملیات استحاله، زمینه ساز فرآیند فروپاشی می‌شود. چنانچه با طی شدن مراحل چهارگانه، استحاله و براندازی

قانونی محقق نگردد، عملیات براندازی از استحاله به فروپاشی تغییر فاز خواهد داد. از این رو عملیاتی شدن مراحل بعدی، ناظر به اجرا و پیگیری فرآیند فروپاشی در کشور هدف است.

سنجش و کسب اطلاعات

سنجش کشور هدف و کسب اطلاعات از دگرگونی‌های درونی آن - به عنوان بخش ارزیابی پروژه - یکی از مراحل بسیار مهم و تعیین کننده در فرآیند فروپاشی است. اجرای این مرحله مبین و مؤید تغییر شیوه براندازی است. بدین معنا که تلاش تجدیدنظرطلبان در کشور مورد نظر، برای استحاله و براندازی قانونی بی نتیجه مانده و آنان با متوقف شدن در پشت خاکریزهای حقوقی و قانونی حاکمیت، مترصد تغییر رویکرد از فرایند استحاله به فروپاشی خواهند شد. هدایت گران پروژه فروپاشی، علاوه بر حمایت علنی از تجدیدنظرطلبان و مخالفان رژیم، گاه به مداخله و پشتیبانی مستقیم از آنان ناچار خواهند شد. فرآیند فروپاشی حاکمیت هنگامی به منصفه ظهور می‌رسد که فضای سیاسی کشور هدف، رادیکال شده، روی گردانی مردم از نظام حاکم پدید آید. ارزیابی و سنجش افکار عمومی، سنجش امکان تحقق فرآیند فروپاشی می‌باشد.

سازمان سیا نیز پس از انجام پروژه نظر سنجی موسوم به «کاملوت» در شیلی و ارزیابی نتایج حاصل از آن بود که اقدام به مداخله و کودتا برای سرنگون کردن حکومت مردمی سالوادور آلنده نمود.

تحلیل اراده مورد نظر به مسئولان و نخبگان کشور هدف در پوشش سنجش‌های به اصطلاح علمی، شناخت دقیق راههای نفوذ بر افکار عمومی کشور مورد نظر به منظور مدیریت و کانالیزه کردن ذهنیت جامعه و ... از دیگر فواید سنجش و کسب اطلاعات در پروژه فروپاشی به شمار می‌آیند.

رادیکال کردن فضای سیاسی و اجتماعی

به فعلیت در آمدن فرآیند فروپاشی، رادیکال نمودن فضای سیاسی و اجتماعی کشور هدف را می‌طلبند. افزایش سطح مطالبات از سوی تجدیدنظرطلبان هواخواه لیبرالیسم، و قرار دادن آنها در ورای حاکمیت و قانون اساسی و بستر سازی برای افزایش فشارهای خارجی از اقدامات این مرحله است.

مهم‌ترین هدف در این مرحله از فرآیند فروپاشی، انهدام پشتوانه حاکمیت است. از این رو تجدیدنظرطلبان و عناصر نفوذی می‌کوشند مقبولیت نظام سیاسی را به نقطه صفر نزدیک سازند و همزمان از اعتبار خارجی آن نیز بکاهند.

فروپاشی از درون

رادیکال نمودن فضای سیاسی و اجتماعی کشور هدف، با اقداماتی که ذکر شد، چالش مردم و حاکمیت یا به تعبیر دیگر، نافرمانی مدنی را به منصفه ظهور می‌رساند. هانتینگتون این مرحله از فرآیند فروپاشی را چنین توضیح می‌دهد که انبوه مردمی که از خشم و کین به جنبش درآمده‌اند، خواستار تغییر رژیم می‌شوند و هر گاه لازم باشد آن را به زور می‌طلبند، این ترتیب در فرایند فروپاشی فیلیپین، آلمان شرقی و رومانی پیش آمد (سراج، ۱۳۸۷: ۲۲۰-۲۲۹)، کما اینکه حوادث اخیر (جنگ روسیه و اوکراین) را نیز می‌توان در همین راستا تحلیل کرد.

پیشینه نظری براندازی نرم (الگوهای براندازی نرم)

نظریه‌های انقلاب

از آنجا که واژه انقلاب به معنای دگرگونی، تغییر دادن، تبدیل کردن، برگشتن و واژگون کردن در زبان عربی آمده است و در معنای لاتین به عنوان واژه روولیشن^۱ به معنای حرکت دوری و مکرر و بازگشت به نقطه اول است و در اصطلاح سیاسی به معنای بازگشت نظم سیاسی و اجتماعی به وضع مطلوب اول به کار گرفته شده، (پناهی، ۱۳۹۳: ۳۲) می‌توان گفت قرابت زیادی با واژه براندازی دارد. از این رو در ادامه به تعدادی از نظریات انقلاب که به نوعی براندازی را و خصوصاً براندازی نرم را دربر می‌گیرند، اشاره می‌کنیم و دو نظریه که بیشترین ارتباط را با حوزه‌ی براندازی نرم دارند را بیشتر شرح خواهیم داد:

نظریه‌ی کشمکش سیاسی یا بسیج منابع^۲ چارلز تیلی^۳:

بر اساس این نظریه گاهی شدت آگاهی و احساس تعهد به اهداف گروه به حدی است که اعضای آن حاضر می‌شوند با وجود اختناق در جامعه، به سازماندهی زیرزمینی و مخفی مبادرت کنند و خطرات بزرگ آن را به جان بخرند. البته بدیهی است که همه اعضای یک گروه، از یک میزان از آگاهی و تعهد به وضعیت و اهداف گروه بهره ندارند، و این در نحوه عملکرد آنان اثر

1 Revolution
2 Resource Mobilization
3 Tilly Charles

می‌گذارد. اندازه و کیفیت سازمان، تعیین کننده اصلی توان بسیج یک گروه است، به طوری که هر چه کیفیت سازماندهی بهتر، و فراگیری اجتماعی و جغرافیایی آن وسیع تر باشد، توان بسیج گروه بالاتر خواهد بود.

هر چه سطح منابع بسیج شده یا قابل بسیج بالاتر باشد، توان گروه در کنش جمعی بالاتر خواهد بود. تیلی منابع بسیج شونده را شامل وسایل «اجبار آمیز» (مانند سلاحها، نیروهای مسلح، فناوریهای دستکاری کننده)؛ فایده مندانه (مانند کالاها، خدمات اطلاع رسانی، پول)؛ و هنجاری (مانند وفاداریها و تکالیف) میدانند» (تیلی، ۱۳۸۵: ۱۰۵).

باید به این نکته نیز توجه داشت که انواع مختلفی از کنش جمعی وجود دارد که گروهها در شرایط مختلف از آنها برای رسیدن به اهداف خود استفاده می‌کنند: مانند اعتصاب، تظاهرات، بست نشستن، انتخابات، تخریب، خشونت، و غیره). که در این صورت حکومت می‌تواند با وضع و اجرای قوانین و مقررات و اعمال مجازاتهایی هزینه‌های بسیج و کنش جمعی را برای یک گروه یا گروههای خاصی بالا ببرد یا کاهش دهد، از جمله:

اقدامات سرکوبگرانه متعارف مانند توقیف روزنامه‌ها، به خدمت فراخواندن اعتصاب کنندگان، ممنوعیت اجتماعات و دستگیری رهبران، نشان دهنده راههای ضد بسیج است. همچنین یک حکومت می‌تواند مستقیماً با افزایش مجازاتها، غیر قابل دسترس ساختن آماجهای کنش، یا متقاعد کردن بخش عاطل مانده منابع بسیج یافته مستقیماً بر هزینه‌های کنش جمعی عمل نماید (همان: ۱۵۰).

نظریه‌ی نوسازی و نهادمندی ساموئل هانتینگتون^۱

به صورت تقریبی می‌توان گفت نظریه انقلاب هانتینگتون شش مرحله به ترتیب زیر دارد:

مرحله اول: نوسازی بوسیله نخبگان داخلی و خارجی در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، اداری، آموزشی، نظامی، شهری، روستایی، ارتباطی و غیره.

مرحله دوم: نیروهای اجتماعی جدید با آگاهی سیاسی - اجتماعی بالا شامل روشنفکران، استادان دانشگاه‌ها، معلمان، دانشجویان، هنرمندان، متخصصان، سرمایه‌داران، کارگران، بروکراتها، طبقه متوسط جدید و غیره شکل می‌گیرد.

1. I.Samue Huntington

مرحله سوم: تقاضای فزاینده مشارکت سیاسی به شکل‌های مختلف از جمله بیان دیدگاه‌ها، دخالت در تصمیم‌گیری، تحقق خواسته‌ها، نقد قدرت حاکم، نظارت بر قدرت و غیره
مرحله چهارم: لزوم ایجاد نهادهای سیاسی جدید و کارآمد یا نهادمندی سیاسی در قالب و اشکال مجلس، احزاب، گروه‌های سیاسی، انتخابات رقابتی، رسانه‌های جمعی مستقل، آزادی بیان و غیره

مرحله پنجم: ایجاد شکاف عمیق بین تقاضای مشارکت سیاسی و نهادمندی سیاسی
مرحله ششم: وضعیت ناپایداری سیاسی و شرایط انقلابی (براندازی) به شکل‌های بروز ناراضیاتی، بحران مشروعیت، سرکوب، خشونت و غیره (پناهی، ۱۳۹۳: ۲۴۳)
فرآیند استحاله حکومتها را از دیدگاه هانتینگتون به شکل زیر می‌توان بیان کرد:

الف) ظهور اصلاح طلبان

ب) کسب قدرت

ج) انتخاب و جذب مخالفان

جمع بندی نظریه‌های انقلاب

آنچه که در خصوص کاربرد خشونت (براندازی سخت) و عدم استفاده از خشونت (براندازی نرم) در انقلاب‌ها می‌توان به آن پرداخت در قالب دو وضعیت به شرح زیر قابل بحث است:
در وضعیت اول که هم نظام حاکم از خشونت برای سرکوب انقلابیون استفاده می‌کند، و هم انقلابیون به علل مختلف، از جمله به علت تجویز کاربرد خشونت به وسیله ایدئولوژی انقلابی، راهبرد مبارزه مسلحانه را انتخاب می‌کنند، فرایند انقلاب معمولاً طولانی است و احتمال وقوع سطح بالایی از خشونت وجود دارد، که مثالهای تاریخی زیادی از آن دیده شده است. باید اضافه کرد گاهی نیز انقلابیون از خشونت به عنوان یک روش مقطعی و در شرایط خاص استفاده می‌کنند که قاعدتاً میزان خشونت آن کمتر از حالت اول خواهد بود.

اما وضعیت دوم راهبرد مبارزه عاری از خشونت به وسیله انقلابیون است که در واقع همان براندازی نرم یا انقلاب نرم یا انقلاب‌های رنگین یا مخملی است. در این حالت راهبرد انقلابیون به کار نگرفتن خشونت یا حتی الامکان عدم به کارگیری خشونت است، ولی احتمال دارد نظام حاکم برای سرکوب انقلابیون از قوه قهریه و خشونت استفاده کند. برای این حالت تعداد معدودی

از انقلابها را می‌توان مثال زد، که در نتیجه به کار نگرفتن خشونت به وسیله انقلابیون، میزان خشونت در انقلاب محدود و کمتر از حالت اول بوده است.

فرایند پروژه فروپاشی و براندازی:

در فروپاشی اصلاح طلبان در موازنه قدرت به بن بست رسیده‌اند، در این مرحله وارد پروژه براندازی که نافرمانی مدنی و مقاومت فعال می‌شوند در صورتی که فرایند فروپاشی بر حضور مردم و جنبشهای اجتماعی استوار است: جنبش جوانان، جنبشهای کارگری، قومی، دانشجویی و ...

- ۱) مراقبت عدم مشروعیت یا مشروعیت سست و آشفته رژیم اقتدارگر باش (بزرگ کردن و نمایاندن عدم مشروعیت حکومت) (رویگردانی)
- ۲) جذب و گردآوری شخصیت‌های محترم، مسئول، سران، پیشوایان دینی و رهبران احزاب سیاسی، سرخورده از حکومت (جذب)
- ۳) تشویق گروههای دلسرد و آزرده برای معرفی دموکراسی به عنوان رژیم جانشین (شورش)
- ۴) ژنرالها را آماده و با خود همراه کن (شورش)
- ۵) عدم خشونت را تبلیغ ولی خود به آن عمل کن (اغتشاش)
- ۶) از هر فرصتی برای نشان دادن مخالفت با رژیم استفاده کن (بی‌نظمی)
- ۷) با رسانه‌های جهانی، سازمانهای حقوق بشر ارتباط برقرار کن (بی‌نظمی)
- ۸) وحدت و یگانگی را بین گروههای مخالف تبلیغ و تقویت کن
- ۹) همراه کردن مردم در نارضایتی نسبت به حکومت با بروز حادثه (آشوب)
- ۱۰) در کشورهای اسلامی، مقابله با اصول اسلامی (بی‌تفاوتی) (هانتینگتون، ۱۹۹۱: ۹۵-۱۷۰)

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از حیث هدف «کاربردی-توسعه‌ای» بوده و از منظر ماهیت داده‌ها -همانگونه که در بند سابق ذکر گردید- در شمار تحقیقات آمیخته محسوب می‌شود. در عین حال پژوهش حاضر به دلیل کاربردی بودنش در زمینه‌ی ارائه طرح راهبردی مواجهه با جریان‌های معارض برانداز نرم نظام جمهوری اسلامی، علاوه بر برخورداری از کنش توصیفی، تجویزی نیز به‌شمار می‌رود. پژوهش‌های تجویزی بخشی از پژوهش‌های کاربردی‌اند که هدف آن کمک به کاربران

پژوهش، برای دستیابی به راه‌حل‌های مناسب درخصوص مسئله‌های ایشان است. ماهیت پژوهش تجویزی، تغییر، مداخله و کنترل است. اعتبار پژوهش تجویزی به سودمندی، اجرایی‌پذیری و کاربردپذیری آن است. براین اساس هر قدر پژوهش در حل مسائل کارفرما یا جامعه کارآمدتر و توانا تر باشد، معتبرتر خواهد بود. مهم‌ترین فرآورده‌ها یا محصولات علمی پژوهش تجویزی شامل راهبردپردازی، تدوین طرح جامع، تدوین طرح اجرایی، انتخاب و تصمیم، طرح و برنامه است (علیخانی و هدایتی، ۱۳۹۵: ۹۷).

این پژوهش، ابتدا به بررسی ادبیات موجود در حوزه براندازی نرم نظام جمهوری اسلامی ایران پرداخت تا بتواند طرح راهبردی مواجهه با جریان‌های برانداز نرم نظام جمهوری اسلامی ایران را ارائه دهد. عوامل چهارگانه SOAR در قالب پرسشنامه‌ای در معرض نمونه آماری (۵۸ نفر) قرار گرفت تا میزان اهمیت هر یک از شاخص‌های این عوامل را اعلام نمایند. سپس داده‌های کمی حاصل با نرم‌افزار SPSS تحت چندین آزمون قرار گرفت تا زمینه را برای طراحی راهبرد فراهم سازند. متناسب با راهبردهای پیشنهادی که با احتساب سه عنصر روش، هدف و ابزار و با تقاطع میان قوت‌ها و فرصت‌ها در مسیر دستیابی به نتایج و آرمان‌ها حاصل شده است، راهکارهایی نیز برای تحقق این راهبردها استخراج نمودیم.

وضعیت پاسخگویان از نظر سه مؤلفه‌ی میزان تحصیلات، سابقه‌ی خدمت و محل فعالیت در حوزه مطالعات و معادلات مواجهه با جریان‌های معارض برانداز نرم بر اساس جدول زیر می‌باشد:

جدول ۵. توصیف جمعیتی پاسخگویان

میزان تحصیلات	تعداد	سابقه‌ی خدمت	تعداد	محل خدمت	تعداد
کاردانی و پایین‌تر	صفر	۱۰ تا ۱۵ سال	۵ نفر	رده‌های امنیتی	۲۱ نفر
کارشناسی / سطح ۲	۴ نفر	۱۶ تا ۲۰ سال	۵ نفر	رده‌های دانشگاهی	۱۰ نفر
کارشناسی ارشد / سطح ۳	۱۲ نفر	۲۱ تا ۲۵ سال	۱۲ نفر	رده‌های دانشگاهی و امنیتی	۱۰ نفر
دکتری / سطح ۴	۲۷ نفر	۲۶ تا ۳۰ سال	۵ نفر	سایر رده‌ها	۲ نفر
بدون پاسخ	۲ نفر	بیش از ۳۰ سال	۱۷ نفر	بدون پاسخ	۲ نفر
		بدون پاسخ	۱ نفر		
جمع کل	۴۵ نفر	جمع کل	۴۵ نفر	جمع کل	۴۵ نفر

تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل عناصر ۴ گانه SOAR

آزمون t تک نمونه

یکی از پرکاربردترین آزمون‌های آماری بررسی دیدگاه یک گروه پیرامون یک موضوع یا بررسی یک صفت متغیر در یک گروه خاص است. در این آزمون بررسی می‌شود آیا میانگین دیدگاه یا امتیازات یک گروه از عدد معینی که معمولاً برابر میانگین حداکثر امتیازات است، بیشتر است یا خیر. فرض صفر حاکی از آن است که میانگین امتیازات به دست آمده از میانگین فرضی آزمون کمتر است. ادعای آزمون (فرض بدیل) نیز آن است که میانگین امتیازات به دست آمده از میانگین فرضی آزمون (عدد ۷) بیشتر است. فقط اتکاء به مقدار میانگین از نظر آماری صحیح نیست؛ باید بررسی شود آیا میانگین مشاهده شده معنادار است یا خیر. آزمون فرضیه در سطح خطای ۰/۰۵ درصد انجام می‌شود. سطح معناداری در آزمون تی تک نمونه‌ایی که در جدول با Sig نمایش داده شده، کمتر از ۰/۰۵ باید باشد.

جدول ۶. میزان معناداری قوت‌ها

آزمون تی تک نمونه‌ای							
مقدار آزمون = 7							
P	گویه‌ها	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری زوجی	اختلاف میانگین	در سطح اطمینان ۹۵ درصد	
						حد پائین	حد بالا
S1	وجود رهبری مقتدر	۷/۹۰۰	۴۴	۰/۰۰۰	۱/۵۷۸	۱/۱۸	۱/۹۸
S2	وجود نیروهای انقلابی و جهادی	۳/۳۱۷	۴۴	۰/۰۰۲	۱/۸۰۰	۳۱	۱/۲۹
S3	توان بسیج عمومی در مواجهه با جریانات برانداز	۲/۱۷۴	۴۴	۰/۰۳۵	۰/۵۳۳	۰/۴	۱/۰۳
S4	اعتماد به نظام توسط توده‌ی مردم	-۲/۱۸۵	۴۴	۰/۰۳۴	-۰/۶۴۴	-۱/۲۴	-۰/۰۵
S5	پشتیبانی توده‌ی مردم از ولایت فقیه	۱/۰۸۲	۴۴	۷۲۸۵	۱/۲۸۹	-۰/۲۵	۱/۸۳
S6	همراهی و همکاری مردم	-۰/۲۳۴	۴۴	۱/۸۱۶	-۰/۰۶۷	-۰/۶۴	۱/۵۱
S7	وجود نظام اسلامی مبتنی بر مردم سالاری دینی	-۱/۲۱۶	۴۴	۱/۲۳۱	-۰/۳۱۱	-۰/۸۳	۱/۲۰

جدول ۶. میزان معناداری قوت‌ها

آزمون تی تک نمونه‌ای							
S8	توان نیروهای مسلح در مواجهه با جریانات برانداز	۱۸۰۹	۴۴	۰.۷۷	۰.۴۰۰	-۰.۰۵	۱/۸۵
S9	وجود قوانین فقهی و حقوقی برای مواجهه با جریان‌های معارض برانداز نرم	-۳/۲۶۹	۴۴	۱/۰۰۲	-۸۶۷	-۱.۴۰	-۰.۳۳
S10	وجود تجربیات زیاد و تکرار این تجربیات	۱/۶۰۸	۴۴	۱/۵۴۶	۱۱۳۳	۷-۳۱	۰.۵۸
S11	وجود زیرساخت‌های اطلاعاتی و امنیتی قوی	-۱/۶۵۴	۴۴	۱/۱۰۵	-۴۲۲	-۱/۹۴	۱/۰۹

همانطور که در جدول شماره ۱۴ مشاهده می‌شود شاخصه‌های عنصر قوت (Sها) که مقدارشان

کمتر از ۰/۵۰ بوده است و مورد تأیید قرار گرفته‌اند عبارتند از:

- S1 وجود رهبری مقتدر
- S2 وجود نیروهای انقلابی و جهادی
- S3 توان بسیج عمومی در مواجهه با جریانات برانداز
- S4 اعتماد به نظام توسط توده‌ی مردم
- S9 وجود قوانین فقهی و حقوقی برای مواجهه با جریان‌های معارض برانداز نرم

جدول ۷. میزان معناداری فرصت‌ها

آزمون تی تک نمونه‌ای						
مقدار آزمون = 7						
گویه‌ها	آماره T	میزان معناداری	سطح معناداری زوجی	آزمون تی تک نمونه‌ای	در سطح اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پائین	حد بالا
O1	۸۲۵	۴۴	۰.۴۱۴	۰.۲۲۲	-۰.۳۲	۰.۷۷
O2	-۰.۲۸۴	۴۴	۰.۷۷۸	-۰.۰۸۹	-۰.۷۲	۰.۵۴
O3	-۱.۳۷۵	۴۴	۰.۱۷۶	-۰.۳۵۶	-۰.۸۸	۰.۱۷

جدول ۷. میزان معناداری فرصت‌ها

آزمون تی تک نمونه‌ای						
7 = مقدار آزمون						
گویه‌ها	آماره T	تعداد آزمودنی‌ها	سطح معناداری زوجی	اختلاف میانگین	در سطح اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پائین	حد بالا
O4	-۱.۴۷۱	۴۴	۰.۱۴۸	-۰.۳۷۸	-۰.۹۰	۰.۱۴
O5	-۱.۷۲۷	۴۴	۰.۰۹۱	-۰.۴۴۴	-۰.۹۶	۰.۰۷
O6	۰.۰۸۶	۴۴	۰.۹۳۲	۰.۰۲۲	-۰.۵۰	۰.۵۴
O7	۳.۰۹۱	۴۴	۰.۰۰۳	۰.۷۵۶	۰.۲۶	۱.۲۵
O8	۱.۲۵۳	۴۴	۰.۲۱۷	۰.۲۸۹	-۰.۱۸	۰.۷۵
O9	۱.۷۹۱	۴۴	۰.۰۸۰	۰.۴۰۰	-۰.۰۵	۰.۸۵
O10	-۰.۸۰۳	۴۴	۰.۴۲۷	-۰.۲۲۲	-۰.۷۸	۰.۳۴
O11	۰.۸۴۴	۴۴	۰.۴۰۳	۰.۲۰۰	-۰.۲۸	۰.۶۸
O12	-۰.۳۴۷	۴۴	۰.۷۳۰	-۰.۰۸۹	-۰.۶۰	۰.۴۳
O13	-۲.۳۰۰	۴۴	۰.۰۲۶	-۰.۶۸۹	-۱.۲۹	-۰.۰۹
O14	-۲.۶۳۶	۴۴	۰.۰۱۲	-۰.۸۲۲	-۱.۴۵	-۰.۱۹

همانطور که در جدول شماره ۱۶ مشاهده می‌شود شاخصه‌های عنصر فرصت (Oها) که

مقدارشان کمتر از ۰/۵۰ بوده است و مورد تأیید قرار گرفته‌اند عبارتند از:

- O7 نداشتن رهبری واحد

- O13 حمایت و پشتیبانی کشورهای متخاصم از این جریانات و اقدامات براندازانه آنان
- O14 وجود گروه‌های مدافع جمهوری اسلامی در خارج از کشور با توجه به عمق بخشی و صدور انقلاب اسلامی

جدول ۸. میزان معناداری آرزوهای قابل وصول

آزمون تی تک نمونه‌ای						
7 = مقدار آزمون						
P	گویه‌ها	آماره T	سطح معناداری زوجی	سطح معناداری زوجی	در سطح اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پائین	حد بالا
A1	تقریب بین احزاب و گروه‌های سیاسی اجتماعی داخلی	-۳.۲۵۲	۴۴	.۰۰۲	-۸۲۲	-۱.۳۳
A2	پایبندی همه‌ی کارگزاران نظام به قوانین	-۲.۶۱۰	۴۴	.۰۱۲	-۷۷۸	-۱.۳۸
A3	مقید بودن همه‌ی کارگزاران به جهاد تبیین	-۲.۶۱۲	۴۴	.۰۱۲	-۹۳۳	-۱.۶۵
A4	اتحاد و نبود تفرقه در بین کارگزاران	-۲.۵۰۴	۴۴	.۰۱۶	-۷۵۶	-۱.۳۶
A5	توسعه‌ی سیاسی - اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی	-۱.۶۹۰	۴۴	.۰۹۸	-۵۳۳	-۱.۱۷
A6	عدم نفوذ در کارگزاران	-۳.۷۱۰	۴۴	.۰۰۱	-۱۲۰۰	-۱.۸۵
A7	کاهش قدرت اثرگذاری بیگانگان بر نهادهای مدنی	-۴.۷۰۷	۴۴	.۰۰۰	-۱۳۱۱	-۱.۸۷
A8	ایجاد ظرفیت سیاسی برای اعتراضات اجتماعی	-۱.۹۴۱	۴۴	.۰۵۹	-۵۱۱	-۱.۰۴
A9	پیروی همه اقشار جامعه از رهبری	-۳.۰۲	۴۴	.۷۶۴	-۰۸۹	-۰.۶۸
A10	پایبندی همه اقشار جامعه به اصول و ارزش‌های دینی	-۲.۸۴۹	۴۴	.۰۰۷	-۸۶۷	-۱.۴۸
A11	حذف کامل جریان‌های برانداز نرم	-۵.۲۴۴	۴۴	.۰۰۰	-۲۰۰۰	-۲.۷۷

همانطور که در جدول شماره ۱۸ مشاهده می‌شود شاخصه‌های عنصر آرزوها (Aها) که

مقدارشان کمتر از ۰/۵۰ بوده است و مورد تأیید قرار گرفته‌اند عبارتند از:

- A1 تقریب بین احزاب و گروه‌های سیاسی اجتماعی داخلی
- A2 پایبندی همه‌ی کارگزاران نظام به قوانین
- A3 مقید بودن همه‌ی کارگزاران به جهاد تبیین
- A4 اتحاد و نبود تفرقه در بین کارگزاران
- A6 عدم نفوذ در کارگزاران

- A7 کاهش قدرت اثر گذاری بیگانگان بر نهادهای مدنی
- A10 پابندی همه اقشار جامعه به اصول و ارزش های دینی
- A11 حذف کامل جریان های برانداز نرم

جدول ۹. میزان معناداری نتایج مورد انتظار							
آزمون تی تک نمونه ای							
7 = مقدار آزمون							
P	گویه ها	آماره T	میزان اثر گذاری	سطح معناداری زوجی	آیند امنیت ملی	در سطح اطمینان ۹۵ درصد	
						حد پائین	حد بالا
R1	کنترل جریان های برانداز نرم	۱.۱۴۶	۴۴	۰.۲۵۸	۰.۴۲۲	-۰.۳۲	۱.۱۷
R2	مهار جریان های برانداز نرم	-۰.۷۸۱	۴۴	۰.۴۳۹	-۰.۲۶۷	-۰.۹۵	۰.۴۲
R3	افزایش آگاهی و بصیرت در مردم	-۳.۱۱۶	۴۴	۰.۰۰۳	-۰.۹۷۸	-۱.۶۱	-۰.۳۵
R4	افزایش آگاهی و بصیرت در خواص	-۳.۴۰۶	۴۴	۰.۰۰۱	-۱.۱۳۳	-۱.۸۰	-۰.۴۶
R5	آشکار شدن باطن بعضی از خواص و سلبریتی ها	-۲.۱۴۲	۴۴	۰.۰۳۸	-۰.۷۵۶	-۱.۴۷	-۰.۰۴
R6	آشکار شدن نقاط ضعف و آسیب در مواجهه با جریانات برانداز نرم نظام و تلاش برای برطرف کردن آنها	-۱.۶۷۰	۴۴	۰.۱۰۲	-۰.۵۵۶	-۱.۲۳	۰.۱۱
R7	زننده نگه داشتن و بازیابی و بازتولید بعضی از ارزش ها مثل شهادت، ایثار، مقاومت، صبر و ... در جامعه	-۰.۰۶۶	۴۴	۰.۹۴۸	-۰.۰۲۲	-۰.۷۰	۰.۶۶
R8	افزایش بینش سیاسی توده های مردم	-۰.۷۳۶	۴۴	۰.۴۶۶	-۰.۲۴۴	-۰.۹۱	۰.۴۲
R9	افزایش تنفر از دشمنان نظام با افشای باطن آنها و اقداماتشان	-۰.۸۹۱	۴۴	۰.۳۷۸	-۰.۳۱۱	-۱.۰۲	۰.۳۹

همانطور که در جدول شماره ۲۰ مشاهده می شود شاخصه های عنصر نتایج قابل وصول (Rها)

که مقدارشان کمتر از ۰/۵۰ بوده است و مورد تأیید قرار گرفته اند عبارتند از:

- R3 افزایش آگاهی و بصیرت در مردم
- R4 افزایش آگاهی و بصیرت در خواص
- R5 آشکار شدن باطن بعضی از خواص و سلبریتی ها

راهبردها

با توجه به بررسی‌های به عمل آمده از عناصر تأیید شده جداول فوق به این نتیجه رسیدیم که بر اساس فرمول راهبردپردازی (هدف + ابزار + روش) و تأیید عناصر مذکور ۳۶۰ راهبرد را می‌توان استخراج کرد، اما از آنجا که باید در این راهبردها همه‌ی آرمان‌های تأیید شده می‌بایست وصول به هدف - که در واقع همان نتایج بود- را محقق سازد و با سازوکار آن (قوت و فرصت) متجانس باشد، بنابراین تعداد ۱۸ راهبرد قابل نگارش بود که در آنها آرمان‌های قابل وصول می‌تواند وصول به نتایج مورد انتظار را تبیین نماید.

در مجموع برای راهبردپردازی در چهارچوب مدل تحلیلی SOAR متناسب با فضای کلی آرمان‌ها، برای هر یک از نتایج مورد انتظار و متناسب با آرمان‌ها، فرصت‌ها و قوت‌ها را تقاطع داده و راهبرد مورد نظر را پردازش کردیم. پس بنابراین با توجه به عناصری که در جداول فوق مورد تأیید قرار گرفته‌اند راهبردهای استخراج شده به این شرح می‌باشند. لازم به ذکر است بر اساس نتایج مورد انتظار تأیید شده توسط خبرگان و متناسب با فضای کلی راهبردهای استخراج شده که بتواند اهداف را محقق نماید ابتدا راهبردهای اولیه را به صورت کلی نوشتیم و در ادامه راهبردهای تکمیلی را با توصیف ذکر هر راهبرد شرح داده‌ایم.

راهبردهای اولیه

- بصیرت افزایی عوام
- بصیرت افزایی خواص
- آشکارسازی نیت‌های پنهان براندازان

راهبردهای تکمیلی

مجموعه راهبردهای تکمیلی پیشنهادی تحقیق جهت تحقق نتایج موردانتظار

جدول ۱۰. مجموعه راهبردهای پیشنهادی برای تحقق نتایج موردانتظار

عنوان راهبرد	راهبرد
$S_3O_1A_7R_3$	افزایش آگاهی و بصیرت در مردم در راستای مقید نمودن همه کارگزاران به جهاد تبیین با تکیه بر وجود رهبری مقتدر و استفاده از نداشتن رهبری واحد در بین جریان‌ها برانداز نرم
$S_4O_7A_7R_3$	افزایش آگاهی و بصیرت در مردم در راستای کاهش قدرت اثرگذاری بیگانگان بر نهادهای مدنی با تکیه بر اعتماد مردم به نظام و استفاده از نداشتن رهبری واحد در جریان‌ها برانداز نرم

جدول ۱۰. مجموعه راهبردهای پیشنهادی برای تحقق نتایج موردانتظار

راهبردهایی به منظور وصول به R3: افزایش آگاهی و بصیرت در مردم	
عنوان راهبرد	راهبرد
$S_3O_1A_{11}R_3$	افزایش آگاهی و بصیرت در مردم در راستای حذف کامل جریان‌های برانداز نرم با تکیه بر توان بسیج عمومی در مواجهه با جریان‌ات برانداز و استفاده از وجود گروه‌های مدافع ج.ا.ا در خارج از کشور
$S_1O_7A_7R_3$	افزایش آگاهی و بصیرت در مردم در راستای کاهش اثرگذاری بیگانگان بر نهادهای مدنی با تکیه بر وجود رهبری مقتدر و استفاده از نداشتن رهبری واحد در جریان‌های برانداز نرم
$S_2O_7A_7R_3$	افزایش آگاهی و بصیرت در مردم در راستای کاهش اثرگذاری بیگانگان بر نهادهای مدنی با تکیه بر وجود نیروهای انقلابی و جهادی و استفاده از نداشتن رهبری واحد در جریان‌های برانداز نرم
$S_3O_{13}A_7R_3$	افزایش آگاهی و بصیرت در مردم در راستای کاهش اثرگذاری بیگانگان بر نهادهای مدنی با تکیه بر توان بسیج عمومی در مواجهه با جریان‌ات برانداز و فرصت‌حمایت و پشتیبانی کشورهای متخاصم از این جریان‌ات و اقدامات براندازانه آنان
$S_4O_{13}A_4R_3$	افزایش آگاهی و بصیرت در مردم در راستای اتحاد و نبود تفرقه در بین کارگزاران با تکیه بر اعتماد مردم به نظام و فرصت‌حمایت و پشتیبانی کشورهای متخاصم از این جریان‌ات و اقدامات براندازانه آنان
$S_9O_7A_{11}R_3$	افزایش آگاهی و بصیرت در مردم در راستای حذف کامل جریان‌های برانداز نرم با تکیه بر وجود قوانین فقهی و حقوقی برای مواجهه با جریان‌های معارض برانداز نرم و نداشتن رهبری واحد در جریان‌های برانداز نرم
$S_3O_{13}A_{10}R_3$	افزایش آگاهی و بصیرت در مردم در راستای پایبندی همه اقشار جامعه به اصول و ارزش‌های دینی با تکیه بر توان بسیج عمومی در مواجهه با جریان‌ات برانداز و فرصت‌حمایت و پشتیبانی کشورهای متخاصم از این جریان‌ات و اقدامات براندازانه آنان
راهبردهایی به منظور وصول به R4: افزایش آگاهی و بصیرت در خواص	
عنوان راهبرد	راهبرد
$S_1O_{13}A_1R_4$	افزایش آگاهی و بصیرت در خواص در راستای تقریب بین احزاب و گروه‌های سیاسی-اجتماعی داخلی با تکیه بر وجود رهبری مقتدر و فرصت‌حمایت و پشتیبانی کشورهای متخاصم از این جریان‌ات و اقدامات براندازانه آنان
$S_4O_3A_{14}R_{11}$	افزایش آگاهی و بصیرت در خواص در راستای حذف کامل جریان‌های برانداز نرم با تکیه بر توان بسیج عمومی در مواجهه با جریان‌ات برانداز و استفاده از وجود گروه‌های مدافع ج.ا.ا در خارج از کشور
$S_4O_1A_7R_3$	افزایش آگاهی و بصیرت در خواص در راستای مقید بودن همه کارگزاران به جهاد تبیین با تکیه بر وجود رهبری مقتدر و استفاده از نداشتن رهبری واحد در بین جریان‌ات برانداز نرم

جدول ۱۰. مجموعه راهبردهای پیشنهادی برای تحقق نتایج موردانتظار

راهبردهایی به منظور وصول به R3: افزایش آگاهی و بصیرت در مردم	
عنوان راهبرد	راهبرد
S ₄ O ₁ A ₁₃ R ₄	افزایش آگاهی و بصیرت در خواص در راستای اتحاد و نبود تفرقه در بین کارگزاران با تکیه بر وجود رهبری مقتدر و فرصت حمایت و پشتیبانی کشورهای متخاصم از این جریانات و اقدامات براندازانه آنان
S ₄ O ₃ A ₁₃ R ₁	افزایش آگاهی و بصیرت در خواص در راستای تقریب بین احزاب و گروه‌های سیاسی - اجتماعی داخلی با تکیه بر توان بسیج عمومی در مواجهه با جریانات برانداز و فرصت حمایت و پشتیبانی کشورهای متخاصم از این جریانات و اقدامات براندازانه آنان
راهبردهایی به منظور وصول به R5: آشکار شدن باطن بعضی از خواص و سلبریتی‌ها	
عنوان راهبرد	راهبرد
S ₅ O ₂ A ₁₄ R ₁₀	آشکار شدن باطن بعضی از خواص و سلبریتی‌ها در راستای پایبندی همه ائتلاف جامعه به اصول و ارزش‌های دینی و متکی بر وجود نیروهای انقلابی و جهادی با استفاده از ظرفیت گروه‌های مدافع ج.ا. در خارج از کشور
S ₅ O ₃ A ₁₃ R ₁₀	آشکار شدن باطن بعضی از خواص و سلبریتی‌ها در راستای پایبندی همه ائتلاف جامعه به اصول و ارزش‌های دینی با تکیه بر توان بسیج عمومی در مواجهه با جریانات برانداز و فرصت حمایت و پشتیبانی کشورهای متخاصم از این جریانات و اقدامات براندازانه آنان
S ₅ O ₉ A ₁₃ R ₁₁	آشکار شدن باطن بعضی از خواص و سلبریتی‌ها در راستای حذف کامل جریان‌های برانداز نرم با تکیه بر وجود قوانین فقهی و حقوقی برای مواجهه با جریان‌های معارض برانداز نرم و فرصت حمایت و پشتیبانی کشورهای متخاصم از این جریانات و اقدامات براندازانه آنان
S ₅ O ₂ A ₁₃ R ₆	آشکار شدن باطن بعضی از خواص و سلبریتی‌ها در راستای عدم نفوذ در کارگزاران با تکیه بر وجود نیروهای انقلابی و جهادی و فرصت حمایت و پشتیبانی کشورهای متخاصم از این جریانات و اقدامات براندازانه آنان

جمع بندی

دولت‌ها برای ایجاد تغییر مطلوب خود در محیط حریف، می‌کوشند از سازوکارهای جنگ نرم بهره برده تا ادراک و شناخت حریف (اعم از مردم، نخبگان و مسئولان آن) را تحت تأثیر قرار دهند. چنین اثرگذاری‌ای، با روش‌های متعددی قابل دستیابی است و یکی از این روش‌ها، براندازی نرم می‌باشد. در پژوهش حاضر، مشخص شد که به کارگیری این نوع از براندازی با انواع

دیگر تفاوت‌های معناداری دارد. از مهم‌ترین تفاوت‌ها در به کارگیری روش‌های براندازی با استفاده از ابزار و تجهیزات دیگر به جای تجهیزات نظامی صرف (براندازی سخت) و حضور کلیه نهادهای کشورهای متخاصم در فرایند طراحی، هدایت و اجرای آن است و مهم‌ترین بخش آن نفوذ داخلی در کشور هدف و همراهی کردن براندازان نرم داخلی با کشورهای متخاصم برای پیاده‌سازی برنامه‌های آنها در داخل کشور در قالب توسعه سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است که در اصل ماهیت پنهان این اقدامات تلاش برای براندازی به شیوه‌ی نرم است. یکی از ویژگی‌های مهم این نوع براندازی، برنامه‌ریزی و هدایت عناصر داخلی و خارجی (مردم، مسئولان، نخبگان، سلبریتی‌ها و سایر اقشار جامعه) توسط سرویس‌های کشور متخاصم است که با هماهنگی و همراهی کلیه نهادها و سازمان‌ها برای رسیدن به اهداف خود در سیری از تغییر تا براندازی اقدام می‌نماید. یکی دیگر از ویژگی‌های مهم این روش براندازی، پیچیدگی و تشخیص سخت و به موقع اقدامات براندازانه است و برنامه‌ریزی درازمدت برای پیاده‌سازی این برنامه‌هاست که بنا به تأیید کارشناسان این حوزه بعضاً برای براندازی نرم نیاز به تغییر یک نسل در فاصله زمانی ۱۵ الی ۲۰ سال است.

نوآوری این تحقیق این است که استخراج یک مسأله کاربردی مبتلابه است و از جهت راهبردی بر حوزه مواجهه با جریان‌های معارض برانداز نرم تمرکز دارد. این پژوهش که با عنوان «طرح راهبردی مواجهه با جریان‌های معارض برانداز نرم نظام جمهوری اسلامی ایران» انجام پذیرفت با هدف تدوین طرح راهبردی مواجهه با جریان‌های معارض برانداز نرم نظام ج.ا.ا به ۱۸ راهبرد دست یافت.

فهرست منابع

- امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، مجموعه بیانات، قابل دسترسی در WWW.Khamenei.ir
- اداره سیاسی سپاه، (۱۳۸۱)، جریان برانداز و استراتژی براندازی خاموش در دهه سوم انقلاب اسلامی، تهران: انتشارات معاونت آموزش نیروی مقاومت بسیج سپاه.
- اداره سیاسی سپاه، گزارش خبری تحلیلی ویژه جریان برانداز، شماره ۱.
- آقابابایی، حسین (۱۳۸۶)، بررسی فقهی - حقوقی جرم براندازی، تهران، چاپ دوم، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- برادران سلیمانی، زهیر (۱۳۹۶)، روش‌های جدید براندازی گروهک‌های چپ مسلح و تأثیر آن بر امنیت ملی ج.ا.ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- بیگللو، مهدی (۱۳۸۹)، ویژگی‌ها و روند براندازی نرم، فصلنامه امنیت پژوهی، شماره ۲۹.
- پناهی، محمدحسین (۱۳۹۳)، نظریه‌های انقلاب: وقوع، فرآیند و پیامدها، چاپ پنجم، تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
- تیلی، چارلز (۱۳۸۵)، از بسیج تا انقلاب، ترجمه علی مرشدی‌زاد، تهران: پژوهشگاه امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی
- خزلی، اکبر (۱۴۰۲)، طرح راهبردی مواجهه با جریان‌های معارض برانداز نرم نظام جمهوری اسلامی ایران، رساله دکتری، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- داداشی، محمدعلی (۱۳۸۶)، براندازی نرم، راهبردها و راهکارهای مقابله، مجله نگاه اندیشه، شماره ۲۲۴.
- دانشکده علوم و فنون فارابی (۱۳۷۴)، مبانی حفاظت اطلاعات.
- دو رژه، موریس (۱۳۵۶)، احزاب سیاسی، ترجمه ابوالفضل قاضی، تهران: فرانکلین.
- رادیو فردا، برنامه‌ایستگاه فردا: قسمت اول، مصاحبه با فرخ نگه دار، ۱۳۹۸/۵/۲۸
- رستمی، محمود (۱۳۷۸)، فرهنگ واژه‌های نظامی، تهران: ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- سراج، رضا (۱۳۸۷)، جنگ در پناه صلح؛ بررسی فرآیندهای نوین براندازی در ایران، چاپ ششم، قم: تسنیم اندیشه
- شجاع‌الدین شفا، فرزاد (بی‌تا)، جنایات و مکافات، تهران، چاپ اول، ج ۱
- شعبانی، ناصر (۱۳۹۱)، نقش سازمان مجاهدین خلق ایران در جنگ تحمیلی با تأکید بر عملیات مرصاد، پروژه تحقیقاتی، دانشکده و پژوهشگاه اطلاعات و امنیت
- علیخانی، عبدالله و هدایتی، علیرضا (۱۳۹۵)، روش پژوهش کاربردی در اطلاعات و امنیت ملی، تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشکده اطلاعات.

- غلامی، علی (۱۳۸۹)، *افساد فی الارض و جرایم علیه اخلاق*، پژوهش‌نامه حقوق اسلامی، سال یازدهم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۸۹، پیاپی ۳۲، صص ۲۵-۶۲.
- فاروقی، مجمع اللغة العربیة (۱۳۸۰ق)، *المعجم الوسیط، المكتبة الاسلامیه*، استانبول
- قهری، محمد (۱۳۸۷)، *براندازی نرم نظام جمهوری اسلامی ایران و کارگزاران آن*، گزارش تحقیقاتی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- کرمی، رضا (۱۳۸۷)، *فرآیند براندازی نرم، مجموعه مقالات برگزیده همایش «عملیات روانی، رهیافت‌های نظری»*، تهران: معاونت فرهنگی و تبلیغات دفاعی ستاد کل نیروهای مسلح ج.ا.ا.
- امیرنوحی، محمد (۱۳۸۲)، *بررسی تاکتیک‌ها و شیوه‌های نظامی براندازی منافقین در دهه اول انقلاب «بهمن ۵۷- مرداد ۶۷»*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد.
- واربرتون، نیکل (۱۳۸۰)، *مسائل فلسفه سیاسی و نقدی بر آنها*، ترجمه فرناز ناظرزاده کرمانی، اطلاعات سیاسی اقتصادی، سال پانزدهم، شماره ۱۶۵-۱۶۶.
- هانتینگتون، ساموئل (۱۹۹۱)، *موج سوم دموکراسی در پایان سده بیستم*، ترجمه احمد شهسا، تهران، انتشارات روزنه، سال ۱۴۰۰

